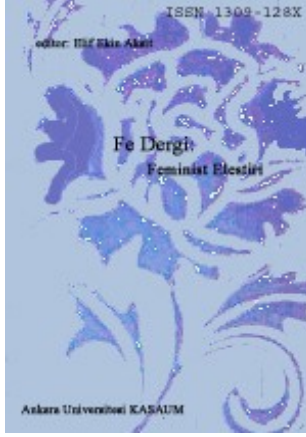

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 5, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

**Şartlı Nakit Transferi Uygulaması Kadınların
Toplumsal Konumunu Değiştiriyor mu?**

İlkay Emir, Tuğrul Erbaydar ve Ayşe Yüksel

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 24 Aralık 2013

Bu makaleyi alıntılar için: İlkay Emir, Tuğrul Erbaydar ve Ayşe Yüksel, “Şartlı Nakit Transferi Uygulaması Kadınların Toplumsal Konumunu Değiştiriyor mu?” *Fe Dergi* 5, no. 2 (2013), 120-133.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/10_14.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Şartlı Nakit Transferi Uygulaması Kadınların Toplumsal Konumunu Değiştiriyor mu?

İlkay Emir,* Tuğrul Erbaydar** ve Ayşe Yüksel***

Bu makale şartlı nakit transferi (ŞNT) uygulamasının kadınların sosyal konumları üzerinde dönüştürücü bir etkisi olup olmadığını irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla 2008 yılında Van Edremit'te bir sağlık ocağı bölgesinde yapılan bir araştırmanın verileri yeniden irdelenmiş ve sonuçlar literatürdeki diğer çalışmaların sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Yapılan yeniden irdelenmede, Edremit'te ŞNT'den yararlanan 74 kadın ve işsizlik durumu ve medeni durum açısından onlarla birebir eşleştirilmiş ancak ŞNT'den yararlanmayan 74 kadından meydana gelen iki grup, kadının konumu ve üreme sağlığı ile ilgili özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak ŞNT alan kadınların ŞNT almayanlardan daha iyi bir konumda olmadıkları görülmüştür. Diğer yandan literatürde ŞNT uygulamasının kadını güçlendirici, kadının toplumsal konumunu dönüştürücü rolüne ilişkin birbirinden farklı değerlendirmeler olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmelerde ŞNT'nin etkisi olarak kastedilenin kadınların pratik gereksinimlerine yönelik olumlu etkiler olduğu görülmüştür. ŞNT uygulamasının tek başına değil, ancak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik başka çalışmalarla birlikte uygulanması halinde bu çalışmaları destekleyici bir işlevi olabileceği düşünülebilir.

Anahtar sözcükler: Şartlı nakit transferi, kadının statüsü, cinsiyet eşitliği, sosyal politika, yoksulluk

Do Conditional Cash Transfers Change the Social Status of Women?

This article is aimed to discuss whether the implication of conditional cash transfers (CCT) in Turkey have a transforming influence on social status of women. Data of a research which was conducted in Edremit, Van was re-analysed and the results were evaluated through review of the existing literature. Data of the Edremit research analysed by comparing the women who received CCT (n=74) with those who did not (n=74); the groups were matched for the marriage and occupational status. It was seen that the women who received CCT were not in a better condition than those who did not. In the literature, we found varying views and statements about the influence of CCT on womens social status. By re-interpreting these literature together with our data analysis results, we concluded that there might be some positive influences of CCT considering the practical needs of women, but CCT alone do not target the strategic needs of women and there is no evidence for an empowering or transforming influence of CCT on the social status of women.

Key words: Conditional cash transfer, status of women, gender equality, social policy, poverty

Giriş

Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) uygulaması Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadelede en etkili araç olarak gördüğü ve bu amaçla gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelere yaygınlaştırmaya çalıştığı 'yoksulların en yoksullarını' hedefleyen bir sosyal yardım modelidir.¹ ŞNT, küresel ekonomik sistemin tekrarlayan krizlerinin ve derinleşen yoksulluğun çeşitli alanlarda etkilerini azaltmak amacıyla bu etkileri en keskin olarak yaşayan kesimleri sosyal yapıya entegre etmeye yönelik, doğrudan para yardımına dayalı bir 'sosyal politika' aracıdır.^{2,3} Dünyada 1990'larda Güney Amerika ülkelerinde başlatılan ŞNT uygulamaları halen yaklaşık 20 ülkede yürütülmektedir.⁴

Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele yaklaşımının temelinde, gelişmekte olan ülkelerde uyguladığı ekonomik programın toplumsal sonuçlarının kontrol edilmesi gereksinimi yatmaktadır.⁵ Dünya Bankası tarafından bu yaklaşımın amacı "yoksulluğun sürdürülebilir biçimde azaltılması" olarak ifade edilmektedir.⁶ Bu çerçevede, her ülkenin koşullarına göre değişen özgün hedefler ve uygulamalar

* Van İl Halk Sağlığı Kurumu, Msc. Ebe.

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

*** Prof. Dr., Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

geliştirilmiştir. Türkiye’de yürütülen ŞNT uygulamasının hedefi ise toplumun en yoksul ve ekonomik olarak dışlanmış kesimlerine sağlanacak kritik destekle yoksulluğun kuşaklar arası transferini önlemek olarak tanımlanmıştır.⁷

Türkiye’de Dünya Bankası kredisıyla yürütülen “Sosyal Riski Azaltma Projesi”nin (SRAP) bir bileşeni olan ŞNT 2001 ekonomik krizinin ardından uygulanmaya başlanmış, altı ilde yürütülen pilot çalışmanın ardından 2004’te tüm illere yaygınlaştırılmış ve 2007’de SRAP’ın sona ermesinden bu yana ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kaynaklarıyla yürütülmektedir.⁸ Son yıllarda Türkiye’de sosyal politikaların yönetimi konusunda önemli değişiklikler meydana gelmiş, sosyal politika alanı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın görev kapsamında tanımlanmıştır. ŞNT uygulaması giderek yerleşiklik kazanan bir program olarak, halen bu bakanlığa bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

ŞNT sağlık ve eğitim şartını içeren iki alanda uygulanmaktadır. Yoksulluk ölçütlerine uygun bulunan ailelerin 0 – 6 yaş arası çocukları için sağlık kontrollerini düzenli yaptırılmaları şartıyla (sağlık şartı) aylık 30 TL; okula düzenli devam etme şartıyla 1. – 8. sınıf arası kız

çocuklar için aylık 35 TL, erkek çocuklar için aylık 30 TL; 9. – 12. sınıf arası kız çocuklar için 55 ve erkek çocuklar için 45 TL nakit aktarımı yılda dokuz ay süreye yapılmaktadır. Ayrıca şartlı sağlık yardımı kapsamında, izlemlerini düzenli yaptıran gebe kadınlara doğum sonrası iki ay devam etmek şartıyla ayda 30 TL ve hastanede doğum yaptırma şartıyla bir kez 70 TL ödenmektedir.⁹

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın verilerine göre, eğitim alanında 2003 – 2011 döneminde 2 milyar 13 bin TL ve 2012 yılının ilk 6 ayında 1.765.763 öğrenci için 311 milyon TL; sağlık alanında 2003 – 2011 döneminde 750 milyon TL ve 2012 yılının ilk altı ayında 666.317 çocuk için 95 milyon TL ŞNT kapsamında ailelere aktarılmıştır. Gebelik ve doğum yardımı olarak 2005 – 2011 döneminde toplam 4,98 milyon TL 2012 yılının ilk altı ayında 16.141 kadına 1,14 milyon TL ödeme yapılmıştır.¹⁰ Eylül 2009 dönemi verilerine göre, Van bütün iller arasında toplam ödeme miktarı olarak ilk sırada yer almaktadır.¹¹

ŞNT uygulamasının etkileri konusunda birbiriyle çelişen görüş ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda ŞNT uygulamasının kız çocuklar arasında okula devam oranını artırdığı ve ödemelerin doğrudan kadınlara yapılıyor olması nedeniyle kadınların aile içindeki statülerinin yükselmesini sağladığı,^{12,13,14,15} ve “sadakadan haklara geçiş” anlamına geldiği¹⁶ belirtilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen ve Türkiye’de uygulanan ŞNT programının etkilerinin incelendiği bir araştırmanın sonuçlarına göre özellikle dul, boşanmış ve çalışmayan kadınlar yardımlar sayesinde çeşitli olumsuzlukları aştıklarını belirtmişlerdir.¹⁷ Diğer yandan, Türkiye’nin ŞNT uygulamaları da dahil olmak üzere yoksullukla mücadele programlarının başarılı olmadığını,¹⁸ hatta bu biçimiyle yoksulluğu azaltmaya değil sürdürmeye yaradığını,^{19,20} kadınların sosyal konularının dönüştürücü bir etkisinin olmadığını²¹ belirten değerlendirmeler de yapılmaktadır.

Bu makale kapsamında, Van’ın Edremit ilçesi Merkez Sağlık Ocağı Bölgesi’nde yaşayan kadınların toplumsal cinsiyetle ilgili bazı özelliklerini değerlendirmek üzere yapılan bir tez çalışmasının²² verileri kadınların ŞNT uygulamasından yararlanıp yararlanmama durumları açısından yeniden analiz edilmiş, literatürdeki kısıtlı sayıdaki diğer çalışmaların verileri ile birlikte bir değerlendirme yapılarak ŞNT uygulamasının kadınların toplumsal konumu üzerinde dönüştürücü bir etkisinin olup olmadığı sorusu tartışılmıştır.

Van’ın Edremit ilçesinde ŞNT uygulamasından yararlanan kadınlar

.....’ın araştırmasında incelenen Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesi İlçe Merkezi’ndeki iki mahalle ve merkeze bağlı 12 köyden oluşmaktadır ve ebesi olmayan bir köy haricinde yerleşik nüfusun tümü kayıt altındadır. Kayıtları düzenli olmayan bir köy kapsam dışında tutulduğunda, araştırma evreni Edremit ilçesi Merkezi’ndeki iki mahallede ve bağlı 11 köyde yaşayan evli, dul ve boşanmış, 15-49 yaş grubu 2633 kadından oluşmaktadır. Bu grubu temsil etme üzere gerekli en küçük örnek büyüklüğü 243 olarak hesaplanmış ve Sağlık Ocağı kayıtlarından yararlanarak rastlantısal olarak belirlenen 255 kadınla görüşme yapılmıştır.²³

Veriler Mart – Temmuz 2008 döneminde sağlık personeli eşliğinde evlere gidilerek ve yapılandırılmış bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formları araştırmada ilk isim olarak yer alan yazar tarafından, kadınlara araştırma hakkında bilgi verildikten sonra sözlü onayları alınarak, yüz yüze görüşmelerle doldurulmuştur. Türkçe konuşmayan kadınlarla sağlık personeli veya evdeki kişilerin tercümanlığı aracılığıyla görüşülmüştür.²⁴

Görüşme yapılan kadınlar arasında ŞNT aldığını belirten 74 kadın bulunmaktadır. Bu gruptaki kadınların toplumsal konumlarını, sağlıkları ile ilgili bazı özelliklerini karşılaştırmalı olarak değerlendirebilmek için sosyoekonomik koşulları açısından benzeyen ancak ŞNT almayan bir karşılaştırma grubu oluşturulmuştur. Bu karşılaştırma grubunun oluşturulması için, ŞNT alan kadınların her birine karşılık, ŞNT almayan ancak istihdam (kadının ve eşinin çalışmıyor olması ve eşinin son iki yıl içinde işsiz kalmış olması), medeni durum (kadının halen evli ve eşiyile birlikte yaşıyor olması) ve yerleşim (ilçe merkezinde veya köyde yaşıyor olma) açısından aynı özelliklere sahip bir kadın belirlenmiş böylece, birbir eşleştirilmiş bir karşılaştırma grubu oluşturulmuştur. Bu eşleştirme işlemi yapılırken, ŞNT alan 72 kadın için tam olarak ve 2 kadın için büyük ölçüde aynı özelliklere sahip olan ancak ŞNT almayan kadınlar belirlenmiştir. Bu şekilde belirlenen ŞNT alan ve almayan kadın gruplarının çeşitli özellikleri karşılaştırmalı olarak tablolarda sunulmuş ve gruplar arası farkların istatistik anlamlılığı eşleştirilmiş gruplarda ki-kare ve t-testi kullanılarak irdelenmiştir. Ayrıca, bu grupların toplumla genel olarak benzerlik ve farklılığını değerlendirilmesine olanak sağlamak için örneklemin tümüne (n=255) ilişkin veriler metin içinde sunulmuştur.

Araştırmaya katılan kadınların (n=255) yaş ortalaması $32,2 \pm 9,5$ 'dir. Kadınların %56,8'i okuma yazma bilmemektedir ve %93,7'si araştırma sırasında evlidir. On sekiz yaşından önce evlenenler grubun % 55,6'sını oluşturmaktadır. Ortalama yaşayan çocuk sayısı $3,6 \pm 2$ olarak bulunmuştur. Kadınların %29,4'ü, 5 veya daha az kişinin yaşadığı evlerde hayatlarını sürdürmektedir ve kırsal bölgelerden gelenlerin oranı % 74,9 olarak bulunmuştur.

ŞNT alan (n=74) ve onlarla eşleştirilmiş ŞNT almayan (n=74) kadınların bazı sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. ŞNT alan grupta kadınların ortalama yaşının biraz daha büyük olduğu, ortalama çocuk sayısının daha yüksek olduğu, erken ve çok erken evlendirilme oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Beş yıldan az öğrenim görmüş olanların toplam olarak birbirine yakın oranlarda olduğu, ancak okuyamaz olmama durumunun ŞNT alan grupta biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Sadece yaş ve çocuk sayısı açısından farklılıklar istatistik olarak anlamlı düzeydedir (sırasıyla $p < 0,05$ ve $p < 0,01$).

Araştırmaya katılan kadınların gelir getiren bir işte çalışıyor olma düzeyi % 2,8 iken eşinin gelir getiren bir işte çalışıyor olma düzeyi %90,6 olarak bulunmuş ve son iki yıl içinde eşi işsiz kalmış olanlar grubun % 68,6'sını oluşturmuştur. Sağlık güvencesine göre dağılım, SSK – Bağ Kur %31,7, Emekli Sandığı %4,7, Yeşil Kart %59,6, güvencesiz %3,9'dur. Kendisine göre ekonomik durumu kötü veya çok kötü olanlar % 43,1; oturan ev, evde yaşayan kişilerden birine ait olanlar % 76,9; evin içinde tuvaleti olanlar %56,9, buzdolabı olanlar %94,9; çamaşır makinesi olanlar %79,6; ev telefonu olanlar %38,0 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kadınlardan ŞNT alanların evlerinde kararları daha çok eşleri verirken (%39,2), almayan kadınlarda aile büyükleri (%36,5) vermektedir. Çalışmayan kadınlar grubun büyük kısmını oluşturmaktadır. Kadınların çalışmama nedenleri arasında hem ŞNT alan hem de ŞNT almayan kadınlar için en sık belirtilen neden aile büyüklerinin izin vermemesidir (sırasıyla %83,3 ve %75,0). Evin gelirinin nereye harcanacağına karar verenler her iki grupta da çoğunlukla kadınların eşleridir (ŞNT alanlar için %44,6, almayanlar için %36,5). Ancak iki grup arasında gözlenen farklılıklar istatistik olarak anlamlı düzeyde değildir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan bütün kadınlar göz önüne alındığında (n=255) toplam gebelik sayısı ortalama $4,4 \pm 2,9$ olarak hesaplanmıştır. Ancak ŞNT alan kadınların %24,3'ünün, almayanların ise %12,2'sinin evinde okul çağında olup da okula gitmeyen kız çocuğu bulunmaktadır. ŞNT alan kadınların toplam gebelik sayısı $5,1 \pm 2,8$, almayanların ise $3,6 \pm 2,4$ olarak bulunmuştur. ŞNT alan kadınların %71,6'sının almayanların ise %72,2'sinin son gebeliği sırasında doğum öncesi bakım hizmeti aldığı belirlenmiştir. ŞNT alan kadınların %85,9'u, almayanların ise %79,7'si araştırma sırasında gebeliği önleyici bir yöntem kullandığını ifade etmiştir. Kullanılan yöntem, her iki grupta da çoğunlukla kadınlar ve eşleri tarafından birlikte seçilmiştir (sırasıyla %69,5 ve %55,9). ŞNT alan ve almayan gruplarda ortalama gebelik sayıları arasında istatistik açıdan anlamlı düzeyde fark vardır ($p = 0,01$), diğer farklılıklar ise anlamlı düzeyde değildir.

Geçim sıkıntısı her iki gruptaki kadınların büyük çoğunluğu ruh sağlıklarının çok olumsuz etkilendiğini belirtmektedir (%83,8 ve %73,0) ve her iki grupta kadınların yarısından daha azı geleceğe güvenle baktığını ifade etmektedir.

ŞNT'den yararlanan ve yararlanmayan kadınların özellikleri

ŞNT'den yararlanan kadınların kendilerine benzer ekonomik özelliklere sahip diğer kadınlarla karşılaştırıldığı bu çalışmada Van'ın Edremit İlçesi özelinde ŞNT uygulamasının kadınların hayatında kadınların toplumsal konumlarını güçlendirmek anlamında bir değişikliğe yol açıp açmadığı gözlemlenmektedir.

Değerlendirmemiz açısından tartışmaya açık olan ilk konu bu iki grubun yoksulluk durumlarının gerçekten denk olup olmadığıdır. Eşleştirmede kullanılan ölçütler kadının çalışıyor olup olmadığı, halen eşiyile birlikte yaşıyor olup olmadığı, eşinin halen işsiz olup olmadığı ya da son iki yıl içinde işsiz kalmış olup olmadığı ve ailenin köyde ya da ilçe merkezinde yaşıyor olmasıydı. Bu özelliklerin eşit olması durumunda yoksulluk derecesinin de eşit olacağını iddia etmek elbette güçtür. Bu nedenle eşleştirme kriterleri dışındaki özellikler açısından da iki grubun benzer olup olmadığına bakmak gereklidir.

Tablo 1'de iki gruptaki kadınların eğitim düzeyleri açısından birbirinden önemli bir farklılığı olmadığı görülmektedir. ŞNT alanlar grubunda okuryazar olmayanların ŞNT almayanlardan daha fazla olduğu, ancak 5 ya da 8 yıl eğitim almış olma oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Erken ve çok erken evlendirilme oranlarının ŞNT alan ve almayan grupların her ikisinde de çok yüksek olduğu, ancak ŞNT alan grupta görece daha fazla olduğu görülmektedir. Kız çocukların erken ve çok erken yaşta evlendirilmelerinin kadının konumunun olumsuzluğuna işaret ettiği ve evlilik olayının ŞNT uygulamasının öncesinde gerçekleştiği dikkate alındığında, bu bulgu, ŞNT alan gruptaki kadınların konumunun muhtemelen ŞNT öncesinde de diğer gruptan daha kötü olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 2'de bazı sosyoekonomik özellikler açısından iki grubun karşılaştırmalı verileri sunulmaktadır. Sosyal güvence durumu açısından bakıldığında, ŞNT alanlarda SSK veya Bağ-Kur'lu olma oranının biraz daha düşük olduğu bunun yerini Yeşil Kartın almış olduğu, ancak ŞNT almayanlarda da güvencesiz olma oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Algılanan ekonomik düzey açısından ŞNT alanlar daha olumsuz bir görünümde; ancak ailenin sahip olduğu ve ekonomik açıdan mali değeri olan bazı eşyalar açısından bakıldığında ŞNT almayanlar alanlara yakın ya da daha düşük ekonomik düzeyde görünmektedirler. Bu bilgiler bütün olarak değerlendirildiğinde ŞNT alan ve almayan grupların yoksulluk derecelerinin birbirinden fazlaca farklı olmadığı, eşleştirme ölçütlerinin yeterli olduğu kanısını desteklemektedir. Buradan hareket ederek, yoksulluk konumları açısından birbiri ile benzerlik gösterdiğini kabul ettiğimiz ancak birisi kadınlara doğrudan nakit ödemesi yapılan ŞNT uygulamasından yararlanan diğeri ise yararlanmayan bu iki grupta kadının toplumsal konumlarının bir farklılık gösterip göstermediğine bakılabilir.

Tablo 3'de sunulan araştırma bulgularına göre ŞNT alan kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği açısından aile içindeki konumları ve üreme sağlıkları ile ilgili koşulları açısından ŞNT almayanlarla aralarında anlamlı düzeyde bir fark bulunmadığı görülmektedir. Anlamlı düzeyde olmamakla birlikte farklılıkların hangi yönde olduğu incelendiğinde, ev içinde önemli kararları kadının kendisinin vermesi ya da eşiyile birlikte vermesi oranının ŞNT alan grupta daha düşük olduğu; çalışmama sebebi olarak eşinin, ailesinin ya da çevrenin olumsuz tutumunun ŞNT alan grupta daha sık olduğu, evde okul çağında olup okula gitmeyen kız çocuk bulunma oranının ŞNT alan grupta iki kat daha fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu farklılık anlamlı düzeyde olmamakla birlikte, ŞNT alan grubun ekonomik ve demografik özellikler dışında başka özellikleri ile çalışmamızdaki kontrol grubundan farklılaştırdığını düşündürmektedir. Her durumda, ŞNT uygulamasının aradaki bu farkı kapatma yönünde gözlenen bir etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Eş seçimini kendisi yapmış olma oranı ŞNT alan grupta biraz daha yüksektir; ancak evlilik olayının ŞNT uygulamasından önce meydana geldiği düşünüldüğünde bunun ŞNT ile bir ilişkisinin olması olası değildir.

ŞNT alan grupta hem gebelik sayısı ve hem de buna paralel olarak çocuk sayısı ŞNT almayan gruptan daha fazladır. Bu durum, çocuk sahibi olmanın ŞNT yardımı almak için bir fırsat olması ile ilişkili olabilir. Çocuk sahibi olan ve bu sayede ŞNT'den yararlananlar, ayrıca, sonraki çocuklarda da bu yardımdan yararlanmayı diğerlerinden daha iyi bilen kişiler olacaklardır. ŞNT alan grupta çocuk sayısının daha fazla olması bu şekilde açıklanabilir. Diğer yandan, gebeliği önleyici yöntem kullanma oranının ŞNT alan grupta daha yüksek olması da ŞNT uygulaması kapsamında sağlık hizmeti kullanımına bağlı bir sonuç olarak görülebilir. Bu bulgu kadınların ŞNT uygulamasından ekonomik yarar dışında bir kazanım elde etmiş olabileceklerini düşündüren tek bulgudur.

ŞNT kadınların hangi gereksinimlerini karşılıyor?

Bulgularımıza göre ŞNT alan ve almayan kadınlar arasında kadının toplumsal konumu ile ilişkili özellikler açısından ŞNT alanlar lehine bir fark bulunmaması ilk bakışta bu konuda yapılmış diğer bazı çalışma sonuçları ile çelişkili görünmektedir. Bu aşamada ŞNT uygulamasının olumlu etkilerinin olduğunu belirten, makalemizin

giriş bölümünde değindiğimiz bazı çalışmalara yeniden bakmak gerekmektedir. Yıldırım Öcal'ın daha önce bahsi geçen çalışmasında kadınlarla derinlemesine görüşmeler yapılarak ŞNT ile ilgili değerlendirmeleri sorulmuştur.²⁵ Görüşülen kişilerin %48'i yardımların gıda, sebze, et ve süt gibi temel ihtiyaçlara harcandığını belirtmişlerdir. Şiddete uğrayanların %71'i şiddetin azaldığını veya sona erdiğini belirtmiştir. Kadınlar ödemenin kadına yapılmasının “parayı sorumsuzca harcayacak” erkeklere yapılmasından daha iyi olduğunu bunun kendilerini güçlü hissettirdiğini ve %60'ı paranın nasıl harcanacağına kendilerinin karar verebildiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular ŞNT ödemelerinin kadınlar tarafından memnuniyetle karşılandığını ve belirli pratik gereksinimler açısından yararlı olduğunu göstermektedir. Ancak, pratik gereksinimlerin ötesinde, bahsi geçen çalışmada ŞNT uygulamasının özellikle stratejik bir işlevi olduğuna dair bulgu yer almamaktadır. Ayrıca bu çalışmanın yapıldığı iller arasında ŞNT uygulamasının en ağırlıklı olduğu Doğu illerinin bulunmaması önemlidir. Aynı sonuçların Doğu ve Güney Doğu bölgeleri için de geçerli olup olmayacağı açık değildir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yaptırılan bir araştırmanın sonuçlarının sunulduğu Rapor'da da benzer bulgular yer almaktadır.²⁶ Rapordaki bulgular incelendiğinde, kadınların bu ödemelerin kendilerine yapılmasından memnun oldukları ve bu sayede evin ve çocukların ihtiyaçlarına yönelik olarak harcama yapabildikleri görülmektedir. Çalışmada bu uygulama sonrasında evde “kavga”nın ve kadına yönelik şiddetin azaldığına ilişkin bulgular da yer almaktadır. Araştırmanın nitel bulgularına göre ŞNT ödemelerinin evdeki ekonomik stresi ve buna bağlı olarak eşler arası gerilimi azalttığı, sonuç olarak şiddetin de azaldığı belirtilmektedir. Bu noktada şiddetin azalmasının sebebi kadının güçlenmesinden ziyade şiddeti tetikleyen faktörlerin azalması olarak görülmektedir. Araştırmanın önemli bir sonucu, ŞNT uygulamasının kız ve erkek çocukların eğitime katılımı ve devamlılığını artırıcı ve cinsiyetler arası eşitsizliği azaltıcı etkisinin olduğunu ortaya koymasındır. Eğitim şartına bağlı olarak nakit yardımı verilmesinin çocukları eğitime yönlendirme açısından aileler üzerinde olumlu etkisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Kaya'nın çalışmasında sonuçlar bölümünde ŞNT uygulamasının kadınların aile içindeki statülerini yükselttiği belirtilmektedir.²⁷ Çalışma, Ankara'nın bir ilçesinde ŞNT uygulamasından yararlanan aileler ve çocukları ile görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçları arasında “aile içi gelir desteğinin anne aracılığı ile sağlanması kadınların toplumsal ve aile içi konumlarını güçlendirmektedir” şeklindeki hipotezin doğrulandığı belirtilmektedir. Çalışmanın bulguları incelendiğinde ise kadının konumunun güçlenmesi ile kastedilenin minimal düzeydeki etkiler ve pratik gereksinimlerin karşılanması olduğu (kadının bankaya gitmeyi öğrenmesi, aldığı ödeme üzerinde tasarrufunun olması, böylece çocuğuna ayakkabı alması, o gün evde daha iyi yemek pişmesi gibi) görülmektedir. Çalışmanın bulguları arasında, ŞNT uygulaması ile kadının güçlendiği tezini desteklemeyen veriler de dikkati çekmektedir. Örneğin bazı kadınlar ödemelerin kadına ya da erkeğe verilmesinin herhangi bir öneminin olmadığını çünkü zaten paranın çocuklara harcandığını belirtmişlerdir. Kadına verilmesini olumlu karşılayanlar ise bunun sebebi olarak annelerin evin ve çocukların ihtiyaçlarına göre daha iyi harcama yapmasını ve erkeklerin parayı boşa harcayabilecek olmasını göstermektedirler. Görüşülen kadınların gelir getirici bir işte çalışmadığı, çünkü toplumsal cinsiyet rollerinin buna engel olduğu, daha önce düzensiz gelir getiren parça başı işler yapan bazı kadınların da “ev içi sorumlulukları” nedeniyle bu işleri bıraktıkları belirtilmiştir. Sonuç olarak, Kaya'nın çalışmasının bulgularına dayanarak ŞNT ödemelerinin kadına yapılmasının kadının toplumsal konumunun güçlenmesine bir etkisi olduğunu söylemek olanaklı görünmemektedir.

Kadınlara belirli nakit ödemelerin yapılmasının bu kadınlar tarafından olumlu karşılanması, bu ödemelerin kadınların tasarrufunda olması sonucunda en acil gereksinimlere yönelik olarak harcanabilmesi gibi gözlemleri ŞNT uygulamasının – Pincha'nın belirttiği ayrıma göre – “toplumsal cinsiyet perspektifli pratik gereksinimlere yönelik” olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorumlayabiliriz. Pincha'ya göre afet sonrası zararları bertaraf etmeye yönelik toplumsal cinsiyetle ilişkili müdahaleler iki grupta ele alınabilir: Pratik gereksinimlere yönelik toplumsal cinsiyet perspektifli çalışmalar kadınların barınma, tıbbi hizmet, güvenlik, çocuk bakımı, geçim fırsatları gibi gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir; stratejik gereksinimlere yönelik toplumsal cinsiyet çalışmaları ise kadınların karar verici güçlerini artırmaya, çalışma yaşamına eşit katılmalarını sağlamaya, yasal haklarına vb. yönelik çalışmalardır.²⁸ Yoksulluğu da bir tür afet olarak görmek olanaklı ise yoksulluk ve kadın yoksulluğu ile ilgili müdahaleleri de bu perspektifi kullanarak değerlendirmek oldukça işlevsel görünmektedir.

Yapılmış araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, ifade edilen olumlu etkilerin kadının toplumsal konumunu iyileştirici nitelikte olduğunu, bir başka ifadeyle “toplumsal cinsiyet perspektifli stratejik gereksinimlere yönelik” bir faydanın sağlandığını söylemek güçtür. Sonuç olarak bazı araştırma sonuçlarında ŞNT uygulamasının kadının toplumsal konumunu olumlu yönde etkilediği şeklindeki ifadelerin esas olarak

kadının pratik gereksinimlerine yönelik olumlu etkileri kastettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, bu yöndeki çok sınırlı olumlu etkilerden söz ederken dahi, görüşülen kişilerin halen ŞNT ödemesi almaya devam eden kişiler olduğunu ve verilerin bir ölçüde bu kişilerin ödemelerin devam etmesi arzusunda etkilenebileceğini göz önünde tutmak gerekir.

Yılmaz Bayraktar ve arkadaşları tarafından Mersin, Gaziantep, Adana, Mardin ve Diyarbakır'da yürütülen çalışmanın raporunda ŞNT uygulamasının kadınların toplumsal konumlarına olumlu etkileri olduğu, bu ödemelerin sadakanın ötesine geçen, hak olarak algılanan bir destek olduğu saptaması yapılmıştır.²⁹ Ancak ödemelerin kadına yapılmasının kadının toplumsal konumuna ilişkin herhangi bir dönüştürücü etkisinin olmadığı; kadını güçlendirici bir etkiden ziyade kadının anne rolüyle ev ekonomisi içindeki mevcut rolünü güçlendirici / pekiştirici etkisinin olabileceği belirtilmiştir. Bizim çalışma sonuçlarımız da ŞNT uygulamalarından yararlanmanın kadınların toplumsal konumlarını değiştirici bir etkisinin olmadığına işaret etmektedir.

Kadının güçlendirilmesi kavramı kadın çalışmaları açısından önemli bir yere sahiptir ve kadın erkek arasındaki güç asimetrisinin değişmesine, kadının erkekle eşit bir toplumsal konum kazanmasına, eşitlik yolunda yasal, ekonomik, toplumsal ve örgütsel olanaklarının artmasına ve toplumsal konumunda niteliksel bir dönüşüme işaret eden bir kavramdır. Dünya Bankası'nın kendi yürüttüğü ŞNT uygulamaları hakkındaki değerlendirmelerine bakıldığında ise kadınların güçlendirilmesi perspektifine rastlanmamaktadır. Dünya Bankası'na yayımlanan raporlarda Banka'nın Türkiye'de yoksullukla mücadele politikalarının toplumsal cinsiyetle ilişkili iki hedefi olduğu görülmektedir. Bunlar, kadınların işgücüne katılımının ve kız çocukların eğitime katılımının artırılmasıdır.³⁰ Türkiye'de kız çocukların eğitime katılımının artmasına yönelik çeşitli çalışmalar vardır ve yukarıda incelediğimiz bazı çalışma sonuçları ŞNT'nin kız çocukların eğitime katılması yönünde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak, Türkçe literatürde karşımıza çıkan, ŞNT'nin kadını güçlendirici etkisi olduğuna dair ifadeler genel olarak ödemelerin kadına yapılıyor oluşuna dayandırılmaktadır. Diğer yandan, Dünya Bankası'nın yaklaşımına göre, ŞNT ödemelerinin kadınlara yapılmasının gerekçesi kadınların bu kaynağı erkeklerden daha iyi kullanabilecek olması ve kadınların harcamalara ilişkin pazarlık gücünü artırabilecek olması olarak belirtilmektedir; kadınların toplumsal konumunu dönüştürmeye, bu anlamda kadını güçlendirmeye dair bir hedeften söz edilmemektedir.³¹ Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele yaklaşımının ve bu yaklaşımın bir uygulama aracı olarak ŞNT'nin temel hedefi -daha önce de belirtildiği gibi- yoksulluğun sürdürülebilirliğini sağlamaktır.³²

Sonuç

ŞNT uygulamasının etkilerini irdeleyen çeşitli çalışmaların ve raporların sonuçlarını birlikte değerlendirdiğimizde, ŞNT uygulamasının kadının toplumsal konumunu olumlu yönde değiştirici bir etkisinin olduğunu ileri sürmeye yetecek herhangi bir kanıtın bulunmadığı görülmektedir. Bazı raporlarda ŞNT ödemelerinin kadınlara yapılmasının kadını güçlendirici etkisi olduğuna dair ifadelerin esasen kadının toplumsal konumu ile ilgili dönüştürücü bir etkiyi değil, kadınların pratik gereksinimlerini karşılamaya yönelik olumlu etkileri kastettiği anlaşılmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda, kadınların kendilerine yönelik şiddetin azaldığı yönündeki ifadeleri olduğu belirtilmiştir, ancak bunun kadının güçlenmesiyle ilişkisine dair bulgulara rastlanmamıştır. Şiddetin azalması, eğer varsa, kadınlar tarafından evdeki aşırı yoksulluğun neden olduğu gerilimin azalması ile ilişkilendirilmektedir ve bunun ŞNT sonucunda olup olmadığı da bilinmemektedir. ŞNT uygulamasının cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu etkilerine dair tek önemli bulgu, ŞNT uygulaması ile kız çocuklarının okula gitme oranının yükseldiğine ve cinsiyetler arası farkın azaldığına ilişkindir. Nakit ödemesinin eğitim şartına bağlı olarak verilmesinin bu noktada çocukların okuldan alıkonmasını azaltması, okuldan alıkonulmaya en çok maruz kalan kız çocuklarının da bundan en çok yararlanması olasıdır. Diğer yandan, ŞNT ödemelerinin kadınlara yapılmasına bağlı olarak kadını güçlendirici bir etkisi olduğuna dair, çeşitli kaynaklarda yer alan savı destekleyen hiçbir kanıt bulunmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler, kadın istihdamını destekleyici çalışmalar, kadınlara yönelik pozitif ayrımcı politikalar gibi köklü müdahalelerle birlikte uygulandığı takdirde, kadınların en yoksullarını hedefleyen bir araç olarak ŞNT uygulamasının bu müdahaleleri destekleyici bir işlevi olabilir. Ancak tek başına uygulandığında ŞNT uygulamasının kadının toplumsal konumunu dönüştürücü bir gücü bulunmamaktadır. Tam tersine, Türkiye'nin bugünkü ortamında, kadınların haklar temelinde ele alınması gereken sosyal konumları gereksinimler düzleminde, hatta en asgari ve acil düzeydeki gereksinimler

düzleminde tanımlanmakta; ŞNT uygulaması kadın hakları söylemini bir yana bırakıp yeni liberal politikaları meşrulaştırmaya hizmet eden bir araç olmaktadır. Son olarak, ŞNT uygulaması, bugünkü uygulanma biçimiyle, kadının toplumsal konumunu güçlendirmenin yerine kadının ailedeki konumunu beslemeye yönelik bir yaklaşımı da barındırmakta ve bu açıdan da kadının değil ailenin güçlendirilmesi politikaları ile uyumlu görünmektedir.

1. Andrew Vorking, "Açılış Konuşması: Andrew Vorking, Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans. Dünya Bankası ile Türkiye hükümeti Himayesinde Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans," www.worldbank.org, İstanbul-Türkiye, 26-30 Haziran 2006.
<http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:20973850~menuPK:361735~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:361712,00.html>. Erişim tarihi: 11.01.2013.
2. Çağlar Keyder, Nazan Üstündağ, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Kalkınmasında Sosyal Politikalar", *TESEV Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler Raporu* (İstanbul, 2006): 70-80.
3. Filiz Zabcı, "Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?" *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* Cilt:58 Sayı:1 (2003): 215-239.
4. Ariel Fiszbein, Norbert Schady ve ark. *Conditional Cash Transfers; Reducing Present and Future Poverty* (Washington D.C, The World Bank, 2009)
5. Naci Gündoğan, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele" *Ankara Sanayi Odası Dergisi* Ocak-Şubat (2008): 42-56.
6. Bağımsız Değerlendirme Grubu, *Türkiye'de Dünya Bankası 1993-2004; Ülke Yardım Değerlendirmesi* (www.worldbank.org, 2005)
[http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/01E60B8ED2AA74DD8525712C007D8D86/\\$file/turkey_cae_turkish.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/01E60B8ED2AA74DD8525712C007D8D86/$file/turkey_cae_turkish.pdf) Erişim tarihi 10.03.2013.
7. Caner Esenyel, *Türkiye'de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*. Uzmanlık Tezi. (Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2010)
8. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, "Şartlı Nakit Transferi Programı" *T.C.Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı web sitesi* <http://www.aile.gov.tr/html/2161/Sartli-Nakit-Transferi-Programi> Erişim tarihi 01 Mart 2013.
9. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, *Haziran 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni*. (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Araştırma Geliştirme ve Tanıtım Daire Başkanlığı)
http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2012/genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf Erişim tarihi: 01.03.2013.
10. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, *Haziran 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni* (2012):24-29.
11. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Eylül 2009 tarihine kadar yapılan ödemelere ilişkin veri tabloları*. www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/20082010/snt_20032009_eylul_odemesine_ait_ayrintili_rapor.xls&ei=fKXzUL1HIn64QSqi4GIBw&u sg=AFQjCNF6ooUA57cC_cVE_7MEBWubnS4N1Q&bvm=bv.1357700187,d.bGE&cad=rja Erişim tarihi: 14 Ocak 2013 (daha sonra erişimden kaldırılmıştır)
12. Vorking, "Açılış Konuşması: Andrew Vorking, Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans. Dünya Bankası ile Türkiye hükümeti Himayesinde Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans"
13. İmran Kaya, *Yoksullukla Mücadelede Eğitimin Rolü: Şartlı Nakit Transferi-ŞNT Örneği*. Yüksek Lisans Tezi (Isparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008): 229-230.
14. Jülide Yıldırım Öcal, "Türkiye'de Şartlı Nakit Transferleri: Nitel Analiz," *Konferans; Sosyal Dönüşüm, Biyoetik ve Kamu Politikaları*. (UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Türkiye Milli Komisyonu. 12-13 Nisan 2012) http://unesco.org.tr/dokumanlar/kitaplar/biyoetik_kamu_politikalari.pdf Erişim tarihi: 01.10.2012.
15. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Türkiye'de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel ve Nicel Olarak Ölçülmesi Projesi Final Raporu*. (Ankara, Aralık 2012.
16. Ayşe Buğra, "[Bir Politika Sorunu Olarak Yoksulluk ve CHP](#)" *Görüş Dergisi*, no.66 (2011): 54-58.

17. Ersin Biçer, Ahmet Fatih Ortakaya, “SYDGM’nin sosyal yardımların ve proje desteklerinin etki analizi projesi sonuçları üzerine bir değerlendirme” *V. Aile Şurası – Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, Bildiri Kitabı* (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü): 179-183.
18. Efşan Nas Özen, Damla Özdemir, “Türkiye’de İhmal Edilen Kırsal Yoksulluk Endonezya’dan Ne Öğrenmeliyiz?” (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Ekim 2012) N201262.
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1349531065-7.Turkiye_de_Ihmal_Edilen_Kirsal_Yoksulluk_Endonezya_dan_Ne_Ogrenmeliyiz.pdf. Erişim tarihi:11.11.2012.
19. Bediz Yılmaz Bayraktar, Ayşe Gül Yılğör, Serdar Ulaş Bayraktar, Ali Ekber Doğan, Erkan Aktaş, *Şartlı Nakit Transferinin Kadın Yoksulluğu ve Kadının Sosyal Statüsü Üzerindeki Etkileri*. (Mersin: TUBİTAK Projesi Raporu; 2012) Proje No:110K130.
20. Zabcı, *Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?*
21. Yılmaz Bayraktar, Yılğör, Bayraktar, Doğan, Aktaş, *Şartlı Nakit Transferinin Kadın Yoksulluğu ve Kadının Sosyal Statüsü Üzerindeki Etkileri*.
22. İlkay Emir, *Van İli, Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde, Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yaşadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2009)
23. Emir, *Van İli, Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde, Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yaşadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi*.
24. Emir, *Van İli, Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde, Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yaşadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi*.
25. Yıldırım Öcal, “Türkiye’de Şartlı Nakit Transferleri: Nitel Analiz,”
26. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Türkiye’de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel ve Nicel Olarak Ölçülmesi Projesi Final Raporu*.
27. Kaya, *Yoksullukla Mücadelede Eğitimin Rolü: Şartlı Nakit Transferi-ŞNT Örneği*.
28. Chaman Pincha, *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Yönetimi – Uygulamacılar İçin El Kitabı*. (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2009)
29. Yılmaz Bayraktar, Yılğör, Bayraktar, Doğan, Aktaş, *Şartlı Nakit Transferinin Kadın Yoksulluğu ve Kadının Sosyal Statüsü Üzerindeki Etkileri*.
30. Bağımsız Değerlendirme Grubu, *Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004; Ülke Yardım Değerlendirmesi*
31. Fiszbein, Schady ve ark. *Conditional Cash Transfers; Reducing Present and Future Poverty*
32. Bağımsız Değerlendirme Grubu, *Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004; Ülke Yardım Değerlendirmesi*

Kaynakça

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, “Şartlı Nakit Transferi Programı” T.C.Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı web sitesi <http://www.aile.gov.tr/tr/html/2161/Sartli-Nakit-Transferi-Programi> Erişim tarihi 01 Mart 2013.

Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, *Haziran 2012 Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni*. (Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Araştırma Geliştirme ve Tanıtım Daire Başkanlığı)
http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2012/genel_sencer/haziran_2012_sosyal_yardim_istatistikleri_bulteni.pdf Erişim tarihi: 01.03.2013.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Eylül 2009 tarihine kadar yapılan ödemelere ilişkin veri tabloları*.
www.sosyalyardimlar.gov.tr%2Fupload%2Fmce%2F2008-2010%2Fsnt_20032009_eylul_odemesine_ait_ayrintili_rapor.xls&ei=fKXzUL-1HIn64QSqi4GIBw&usg=AFQjCNF6ooUA57cC_cVE_7MEBWubnS4N1Q&bvm=bv.1357700187,d.bGE&ca d=rja Erişim tarihi: 14 Ocak 2013 (erişimden kaldırılmıştır)

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Türkiye’de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel ve Nicel Olarak Ölçülmesi Projesi Final Raporu*. (Ankara, Aralık 2012).

Bağımsız Değerlendirme Grubu, *Türkiye’de Dünya Bankası 1993-2004; Ülke Yardım Değerlendirmesi* (www.worldbank.org, 2005)
[http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/01E60B8ED2AA74DD8525712C007D8D86/\\$file/turkey_cae_turkish.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoclib.nsf/DocUNIDViewForJavaSearch/01E60B8ED2AA74DD8525712C007D8D86/$file/turkey_cae_turkish.pdf) Erişim tarihi 10.03.2013.

Biçer, Ersin ve Ahmet Fatih Ortakaya, “SYDGM’nin sosyal yardımların ve proje desteklerinin etki analizi projesi sonuçları üzerine bir değerlendirme” *V. Aile Şurası – Aile Destek Hizmetleri Bildirileri, Bildiri Kitabı* (Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü): 179-183.

Buğra, Ayşe, “[Bir Politika Sorunu Olarak Yoksulluk ve CHP](#)” *Görüş Dergisi*, no.66 (2011): 54-58.

Emir, İlkay, *Van İli, Edremit Merkez Sağlık Ocağı Bölgesinde, Kadınların Toplumsal Cinsiyeti Nasıl Yaşadığı ve Bu Durumun Kadın Yoksulluğuna Etkisinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. (Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2009)

Esenyel, Caner *Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*. Uzmanlık Tezi. (Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2010)

Fiszbein, Ariel, Norbert Schady ve ark. *Conditional Cash Transfers; Reducing Present and Future Poverty* (Washington D.C, The World Bank, 2009)
 5. Gündoğan, Naci, “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele” *Ankara Sanayi Odası Dergisi Ocak-Şubat* (2008): 42-56.

Kaya, İmran, *Yoksullukla Mücadelede Eğitimin Rolü: Şartlı Nakit Transferi-ŞNT Örneği*. Yüksek Lisans Tezi (İsparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008): 229-230.

Keyder, Çağlar, Nazan Üstündağ, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun Kalkınmasında Sosyal Politikalar”, *TESEV Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Sosyal ve Ekonomik Öncelikler Raporu* (İstanbul, 2006): 70-80.

Nas Özen, Efşan ve Damla Özdemir, “Türkiye’de İhmal Edilen Kırsal Yoksulluk Endonezya’dan Ne Öğrenmeliyiz?” (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Ekim 2012) N201262.

<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1349531065->

[7.Turkiye_de_Ihmal_Edilen_Kirsal_Yoksulluk_Endonezya_dan_Ne_Ogrenmeliyiz.pdf](http://www.tepav.org.tr/upload/files/1349531065-7.Turkiye_de_Ihmal_Edilen_Kirsal_Yoksulluk_Endonezya_dan_Ne_Ogrenmeliyiz.pdf).

Erişim

tarihi:11.11.2012.

Pincha, Chaman, *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Yönetimi – Uygulamacılar İçin El Kitabı*. (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 2009)

Vorking, Andrew, “Açılış Konuşması: Andrew Vorking, Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans. Dünya Bankası ile Türkiye hükümeti Himayesinde Şartlı Nakit Transferi (CCT) Konulu Küresel Konferans,” *www.worldbank.org*, İstanbul-Türkiye, 26-30 Haziran 2006.

<http://www.worldbank.org.tr/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/TURKEYEXTN/0,,contentMDK:20973850~menuPK:361735~pagePK:2865066~piPK:2865079~theSitePK:361712,00.html>. Erişim tarihi: 11.01.2013.

Yıldırım Öcal, Jülide, “Türkiye’de Şartlı Nakit Transferleri: Nitel Analiz,” *Konferans; Sosyal Dönüşüm, Biyoetik ve Kamu Politikaları*. (UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Türkiye Milli Komisyonu. 12-13 Nisan 2012) http://unesco.org.tr/dokumanlar/kitaplar/biyoetik_kamu_politikalari.pdf. Erişim tarihi: 01.10.2012.

Yılmaz Bayraktar, Bediz, Ayşe Gül Yılgör, Serdar Ulaş Bayraktar, Ali Ekber Doğan, Erkan Aktaş, *Şartlı Nakit Transferinin Kadın Yoksulluğu ve Kadının Sosyal Statüsü Üzerindeki Etkileri*. (Mersin: TÜBİTAK Projesi Raporu; 2012) Proje No:110K130.

Zabcı, Filiz, “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* Cilt:58 Sayı:1 (2003): 215-239.

Tablolar

Tablo 1. ŞNT alan ve almayan kadınların bazı sosyodemografik özellikleri

Özellik	Şartlı Nakit Transferi		P değeri
	Alan	Almayan	
Yaş (Ortalama ± SS)	32,1 ± 8,2	29,5 ± 8,5	0,048
Halen evli olanlar (%)	93,2	94,6	1,0
İlk evlenme yaşı (%)			
11 - 14	14,9	9,5	0,38
15 - 17	51,4	41,9	
18 ve üzeri	33,8	48,7	
Yaşayan çocuk sayısı (Ortalama ± SS)	4,2 ± 2,4	3,0 ± 2,2	0,005
Öğrenim durumu (%)			
Okur yazar değil	59,5	51,4	0,56
5 yıldan az	4,1	12,2	
5 yıl tamamlamış	33,8	32,4	
8 yıl tamamlamış	2,7	4,1	
Aynı evde yaşayan kişi sayısı (%)			
1-5	23,0	32,4	0,35
6 - 10	51,4	44,6	
11 - 15	20,3	17,6	
16 ve üzeri	5,4	5,4	
Sürekli yaşanan yer (%) *			
Köy	82,4	83,8	1,0
Kentsel (ilçe merkez)	17,6	16,2	

* Gruplar arası eşleştirme ölçütü

Tablo 2. ŞNT alan ve almayan kadınların ekonomik durumları ile ilgili bazı özellikler

Özellik	Şartlı Nakit Transferi		P değeri
	Alan %	Almayan %	
Kadının gelir getiren işte çalışması *	2,7	2,7	1
Eşinin gelir getiren işte çalışması *	90,5	90,5	1
Eşinin son iki yıl içinde işsiz kalmış olması *	87,8	87,8	1
Sağlık güvencesi			
SSK – Bağ-Kur	17,6	24,3	0,37
Emekli Sandığı	0	4,1	
Yeşil Kart	81,1	64,9	
Yok	1,4	6,8	
Kendisine göre ekonomik durumu			
Çok iyi – iyi	6,8	13,5	0,16
Orta	32,4	33,8	
Kötü – çok kötü	60,8	52,7	
Oturulan ev evde yaşan birine ait olanlar	75,7	74,3	1
Evin içinde tuvaleti olanlar	51,4	44,6	0,52
Evinde buzdolabı olanlar	95,9	90,5	0,34
Evinde çamaşır makinesi olanlar	75,7	70,3	0,61
Ev telefonu olanlar	23,0	31,1	0,42

* Gruplar arası eşleştirme ölçütü

Tablo 3. Kadının sosyal konumu ve sağlıkla ilişkili bazı özellikleri

Özellik	Şartlı Nakit Transferi		P değeri
	Alan %	Almayan %	
Ev içinde önemli kararları kim verir?			
Kendisi	13,5	6,8	0,13
Eşiyle birlikte	13,5	28,4	
Eşi	39,2	28,4	
Aile büyükleri	33,8	36,5	
Çalışmıyorsa neden?*			
Eşi izin vermiyor	75,0	68,1	0,46
Aile büyükleri izin vermiyor	83,3	75,0	
İş bulamıyor	19,4	22,2	
Çevre olumlu karşılamıyor	77,7	65,3	
Evin gelirinin nereye harcanacağına kim karar veriyor?			
Kendisi	6,8	8,1	0,56
Eşiyle birlikte	17,6	20,3	
Eşi	44,6	36,5	
Aile büyükleri	31,1	35,1	
Evde okul çağında olup okula gitmeyen kız çocuk bulunma durumu	24,3	12,2	0,08
Evlilikte eş seçimi kararını kendisi vermiş olanlar	37,8	28,4	0,27
Toplam gebelik sayısı (ortalama ± ss)	5,1 ± 2,8	3,6 ± 2,4	0,001
Son gebeliğinde sağlık hizmeti alanlar**	71,6	72,2	1,0
Gebelik önleyici yöntem kullananlar***	85,9	79,7	0,42
Gebeliği önlemek için geri çekme yöntemi kullananlar***	26,6	36,2	0,44
Kullandığı yöntemi kim seçti?****			
Kendisi	15,3	22,0	0,18
Eşiyle birlikte	69,5	55,9	
Eşi	5,0	13,6	
Sağlık personeli	3,4	1,7	
Geçim sıkıntısı nedeniyle ruh sağlığının olumsuz etkilendiğini belirtenler	97,3	97,3	1
Ruh sağlığının etkilenme düzeyi			

133			
Çok	83,8	Şartlı Nakit Transferi 73,0	0,09
Orta derecede	10,8	17,6	
Az	2,7	6,8	
Geleceğe ümitle baktığını belirtenler	41,9	47,3	0,61

* Gelir getiren bir işte çalışmayan kadınlar arasında; bu soruda birden fazla seçenek işaretlenebilir

** En az bir gebeliği olanlar arasında

*** Menopoz-histerektomi olanlar dışında kadınlar arasında

**** Gebeliği önleyici herhangi bir yöntem kullananlar arasında

